

۱۳۹۷-۱۳۹۷

علی تقی پور

۱۳۹۷-۱۳۹۷

علی تقی پور

هنرستان موسیقی به عنوان قدیمی‌ترین مدرسه موسیقی در ایران و خاورمیانه و تنها مرجع آموزش علمی موسیقی در کشور طی یکصد سال گذشته نقشی تعیین‌کننده و پیشرو در موسیقی ایران داشته است و این نقش تاریخی تاکنون تنها یک بار و در سال ۱۳۵۵ از سوی ابراهیم صفائی به صورت مختصر مورد بررسی قرار گرفته است. علاقه شخصی به موسیقی و هنرستان سنگ بنای این پژوهش تاریخی است که از سال ۱۳۸۸ آغاز شد. جمع‌آوری اسناد و مصاحبه با فارغ‌التحصیلان، استادان و مدیران هنرستان‌ها (عالی، ملی، پسران، دختران) و برخی مسئولین وزارت فرهنگ و هنر سابق و فرهنگ و ارشاد اسلامی روند انجام این پژوهش است که با تکیه بر کتاب تاریخچه هنرستان‌های موسیقی تألیف ابراهیم صفائی به عنوان پایه تحقیقات، انجام شد. در کتاب سعی کرده‌ام تا جمع‌آوری اسناد، کتاب سال ۱۳۵۵ را تکمیل و پس از آن را نیز تألیف کنم تا شرحی باشد بر تلاش‌های موسیقی‌دانان این سرزمین برای تأسیس هنرستان و راه دشوار پیش روی آنان در مسیر نیل به اهداف متعالی آموزش موسیقی و نمایان ساختن دوران اوج و افول آن در دوره‌های مختلف طی یک قرن که فارغ از جانبداری و حب و بغض‌های مرسوم در فرهنگ شفاهی باشد.

مطالب این کتاب حاصل مصاحبه با افراد مختلف و مرتبط با هنرستان بوده و سعی شده که مطالب مندرج در کتاب حداقل از سوی چهار نفر از مصاحبه‌شوندگان (فارغ‌التحصیلان، اساتید، مدیران) مورد تأیید قرار گیرد؛ بنابراین چنانچه موضوعی از سوی خوانندگان محترم مورد شک و تردید قرار گرفت، می‌توانند اطمینان داشته باشند که مطالب از سوی چندین نفر مورد تأیید قرار گرفته است.

در ابتدا تصمیم کتابی شامل بررسی تمامی رویدادهای آموزشی، اداری، تعاملات جاری در هنرستان، اثرات هنرستان بر جامعه و بالعکس را مورد بررسی قرار دهم، اما بنابر دلایلی چون نبود مستندات کافی، احتمال قضاوت نادرست به بررسی و روند آموزشی طی شده این هنرستان از ابتدای تأسیس تاکنون پسندیده شده است. از آنجائیکه در طول سالیان گذشته همواره روند آموزشی این هنرستان تحت تأثیر تصمیمات مدیران وقت هنرستان بوده است لذا تا حدی دسته‌بندی مطالب بر اساس دوران مدیریت افراد صورت پذیرفته است و سعی شده تا از قضاوت اقدامات افراد و نهادها تا حد امکان خودداری شود و به خوانندگان واگذار شده است. چنین است که تا حد زیادی از روایت خاطرات و مناسبات داخلی اجتناب شده (مگر در مواردی که به درک بهتر منجر گردد) و صرفاً مسیر آموزشی این هنرستان از آغاز تأسیس بصورت روایی نقل شده است.

خواننده عزیز می‌تواند بر اساس اقدامات ذکر شده از یک مدیر به میزان کارایی و تأثیر وی بر هنرستان پی‌برد و در واقع در سال‌هایی که مدیران با توجه به سال‌های ریاست خود در هنرستان اقدام مثبتی انجام نداده‌اند عملاً از ایشان نامی برده نشده و یا به اختصار یاد شده است.

فقدان روحیه نقد‌پذیری موجب گشت اقدامات منفی و تأثیرات مخرب برخی از مدیران و استادان در شرایط فعلی امکان‌نشر نیابد زیرا که در برخی موارد از سوی برخی مدیران و اساتید و یا از سوی خانواده برخی درگذشتگان و یا حتی شاگردان افرادی که در قید حیات نیستند، تهدید به شکایت شدم.

موزیک نظام

۱۴	شعبه موزیک نظام
۱۶	آثار لومر
۲۰	کلاس موزیک

مدرسه موزیک (تاسیس هنرستان موسیقی)

۳۶	مدرسه موسیقی دولتی
۴۱	مدرسه موسیقار
۴۳	هنرستان موسیقی
۸۵	هنرستان عالی موسیقی
۱۶۳	کنسرواتوار آزاد تهران
۲۰۳	فارغ التحصیلان هنرستان عالی موسیقی
۲۱۱	زندگینامه مدیران

هنرستان موسیقی ملی

۲۵۳	انجمن موسیقی ملی
۲۵۹	هنرستان موسیقی ملی
۲۶۷	هنرستان عالی موسیقی ملی
۲۸۹	هنرکده موسیقی ملی
۲۹۹	فارغ التحصیلان هنرستان موسیقی ملی
۳۰۵	زندگینامه مدیران

هنرستان موسیقی پسران

۳۲۹	هنرستان موسیقی پسران
۳۵۱	فارغ التحصیلان هنرستان موسیقی پسران
۳۵۷	زندگینامه و سوابق کاری مدیران

هنرستان موسیقی دختران

۳۷۹	هنرستان موسیقی دختران
۳۹۵	فارغ التحصیلان هنرستان موسیقی دختران
۴۰۱	زندگینامه و سوابق کاری مدیران

منابع

در سال ۱۲۳۵ خورشیدی (۱۸۵۶م) به درخواست ناصرالدین شاه قاجار دو کارشناس موزیک نظام به نام‌های بوسکه^۱ و رویون^۲ از طرف دولت فرانسه به ایران فرستاده شدند و یک دسته موزیک نظامی با روش موزیک نظام فرانسه در ایران بنیاد نهادند. این دسته «موزیک سلطنتی» نامیده شد و بوسکه رئیس این موزیک بود.

Bousquet. ۱
Rouillon. ۲

بوسکه پس از دو سال به علت بیماری به فرانسه بازگشت و رویون ریاست موزیک سلطنتی را به عهده گرفت و تا سال ۱۲۴۶ خورشیدی (۱۸۶۷م) در این مقام باقی ماند و در همین سال در تهران درگذشت. سپس، دسته دوم موزیک سلطنتی تشکیل شد.

Marco. ۳

این دسته دوم چندی زیر نظر یک نوازنده کلارینت ایتالیایی به نام مارکو^۳ بود. مارکو دریانورد بود و سابقه رهبری موسیقی در کلیسا را داشت. ولی او هنرمند برجسته‌ای نبود و در کار خود چندان کامیابی به دست نیاورد.

ناصرالدین شاه که خواستار گسترش موزیک نظام بود در سال ۱۲۴۷ خورشیدی (۱۸۶۸م) به وزیر مختار ایران، حسن علی خان گروسی، در پاریس دستور داد که از دولت فرانسه بخواهد یک استاد موزیک نظام به ایران روانه نماید. وزیر مختار ایران با مارشال نیل^۴، وزیر جنگ فرانسه، گفتگو کرد. مارشال نیل، برای این کار، آلفرد ژان باپتیست لومر^۵، معاون هنگ اول گارد پرنده نظام فرانسه را در نظر گرفت. لومر با عنوان «رئیس موزیک شاهنشاه ایران» در سال ۱۲۴۷ خورشیدی (۱۸۶۸م) به استخدام دولت ایران درآمد. لومر در آغاز به تجدید سازمان دو دسته موزیک سلطنتی (که پیش از این زیر نظر رویون و مارکو اداره می‌شد) پرداخت. ولی این کار بسیار دشوار بود، زیرا افراد این دو دسته موزیک نه تنها زبان فرانسه نمی‌دانستند، بلکه بیشترشان با خواندن و نوشتن زبان فارسی هم آشنا نبودند و گوششان هم با موزیک غرب مأنوس نبود. با این حال، لومر چاره‌ای نداشت جز آن‌که به همین افراد نت بیاموزد و نواختن سازهای بادی را که در موزیک نظام به کار می‌رفت، عملاً یادشان دهد.

Niel. ۴
Alfred Jean. ۵
Baptiste Lemaire

شعبه موزیک نظام

«لومر» در همان حال که دسته‌های موزیک نظامی را از نو فعال کرد، برای پیشرفت موزیک نظام و تربیت نوازندگان موسیقی نظامی و پرورش مربی و تکنواز سازهای بادی، تأسیس «شعبه موزیک نظام» را به ناصرالدین شاه پیشنهاد کرد. شاه که از پیشرفت موزیک بسیار خشنود بود، از هیچ کمک مالی دریغ نمی‌ورزید و این پیشنهاد را تصویب کرد.

Gymnase Musical. ۱

این شعبه بر اساس برنامه‌های ژمینار موزیکال^۱ (مدرسه متوسطه موسیقی) پاریس، به منظور تربیت رؤسای دسته‌ها و تکنوازهای موزیک نظامی در سال ۱۲۴۹ خورشیدی تأسیس شد و در شمار واحدهای تابع دارالفنون بود و به «شعبه موزیک نظام» شهرت یافت.

لومر به تنهایی به جز مدیریت مدرسه، می‌بایست همه سازهای بادی، پیانو، سلفژ، هارمونی و ارکستراسیون نظامی را شخصا آموزش می‌داد. تمرین‌های عملی در فضای باز محوطه شمال غربی حیات دارالفنون انجام می‌گرفت. در این میان، میرزا علی اکبرخان نقاش باشی (مزین الدوله) که در دارالفنون معلم نقاشی و تدریس زبان فرانسه بود و با موزیک غرب هم آشنایی داشت، برای ترجمه درس‌های نظری با لومر همکاری می‌کرد. دوره «شعبه موزیک نظام» شش سال بود و هشت کلاس داشت. سه کلاس اول مقدماتی بود و شاگردان، پس از گذراندن کلاس پنجم، با درجه افسری جزء در قسمت موزیک ارتش وارد خدمت می‌شدند و پس از پایان کلاس هشتم، در صورت موفقیت در امتحانات، دیپلم می‌گرفتند و با درجه افسری و مقام فرماندهی دسته موزیک به کار می‌پرداختند و راه پیشرفت تا درجه سرهنگی برای آنان باز بود. برنامه درس‌های مدرسه چنین بود:

- «لومر» از مردم ناحیه پادوکاله و شهر ارسولایس (Air Sur La Lys) فرانسه بود و در ۱۸۴۲م متولد شد. او در ۱۸۵۷م گواهینامه سلفژ، در ۱۸۵۸م گواهینامه نوازندگی فلوت، و در ۱۸۶۱م گواهینامه هارمونی و نوازندگی کنترباس، به‌عنوان ساز دوم را گرفت و تا همین سال در کنسرواتوار موزیک پاریس تحصیل کرد. وی در سال ۱۸۶۲م، وارد خدمت رژیمان اول گارد پرنده ارتش فراز... ۱۸۶۷-۱۸۶۰م. معاونت موزیک

کلاس اول: سلفژ - موسیقی نظری - زبان فارسی - حساب

کلاس دوم: سلفژ - موسیقی نظری - زبان فارسی - حساب - آشنایی با یک ساز بادی

